

K12683

Looduse Harrastaja.

• N° 4 •

Sisu:

- 1./ Geniaalse teadusimehe arenemis-
võimalused enne ja praegu.
- 2./ Teaduste klassifikatsioonist.
- 3./ Soo

1924/25.

DEM 12683

374.617

PR 70

Valjaandja: Naturalistide Ring.
Vastutav toimetaja: F. Tugz.

Geniaalse teadusemehe arenemisvõimalused enne ja praegu. järg.

Kui nüüd võrrelda endist kooliharidust
praegusega, siis peab ütleva, et ta nagu pa-
rem tohaks olla nii mitmeks suhtes. Vana
ladina kool oli eluvõõras tuupimise kool,
mille õpetained vähe vastasid praktilise
elu nõudele. Praegune kooli ideaal on
töökool, mille põhimõtete järgi ka praegu-
ses Eesti koolis püütakse talitada. Töö-
kool püüab õpilase vaimelisi jõude ärata-
da, teda panna isetegemisele. Mitte õpetaja
poolt äramäletatud õpetamine, vaid õpilase
oma jõul omatud tarkusel ja teadmiste
tel on praeguse kooli seisukohalt tähtsust.

Sealjuures ei panda rõhku mitte materjali peale, mille kallal pead mustasse, vaid riisi, metoodi peale, mille järel käies sihile tahetasse jõuda. Mitte see, mida õpitakse, vaid see, kuidas õpitakse, annab õpetusele väärtuse. Mitte teadmiste rõhkus, vaid meis peituvate jõudude ja annete koondamine olgu kooli ülesandeks. Seega siis: lõõgastatud teurpimise asemel arendav, isetegevuse põhimõtte kohane tegutsemine! Teiselsi võiks ütelda: Liig rõhke üldhariduse asemel natuke rõhkum vii -, kutseharidust. Nana kooli põlvkondusi seisid ju, nagu rüüme, selles, et ta mitmesuguse vaimulaadiga, mitmesuguste annetega inimestele ühesugust vaimutoitu pakkus. Kuid ei või ju iga üksik inimene olla virtuoos kõigil aladel. See viib päälekaalususele ja takistab siinenemist. Nana ajal, mil teadused alles algastmel olid, pidi üks

dusemees igas teaduseharus kodus oluma, aastat 50. tagasi pidi Eesti ärkamisaegne õpetaja oluma ühtlasi poliitik, ajakirjanik, seltskonnategelane jne. Inimese jõud ja võimud on aga piiratud, ta ei või kõige parema tahtmise juures olla teadlik igal alal. Nanaaegne kool, mis päärõhku pani laialdasele üldharidusele, pidi lagunema. Nüüaegne kool püüab käia põhimõtte järel: Mitte õpilased kooli jaoks, vaid kool õpilastele! Samuti nagu on väga mitmesuguseid dispositsioone, mitmesuguselt andestatud inimesi, nii peab ka mitmetiivilisi ja mitmelaadilisi kooli olema.

Meil Eestis Haridusministeeriumi korralduse järel töötavad järgmiselgigilised koolid: humanitaargümnaasium, reaalgümnaasium, kommersgümnaasium, majandusgümnaasium, tehni-

kaugimnaasium ja põllumajandusgüm-
naasium. Täielik selle vül seminarid õpe-
tajate ettevalmistamiseks. Nii võivad siis
erihuvidega isikud ju endile keskkoolides
vastavad haridust saada. Rõõmlistel põh-
justel pole aga võimalik asutada igasse
linna igat tüüpi keskkooli. See tekitab ras-
jälle otsustele, mille sümpaatiat valdab
kooli tüübi poolt millist kodulinna ega
läheduses ei liidu. Sellest võiks ette näe-
saada, asutades ühe keskkooli mitme-
suguse kõrvalharidusega. Kuid see igatahes
võimalik ja lähiviidav juba jällegi aine-
listel põhjustel pole. Sest kui sarnase kesk-
kooli üksikuid haruseid tahetakse võima-
likult hästi varustada, ja ka igale tüübi-
le vastavad õpetajad palgata, siis laheneb
sarnane õpeasutus ta ileralpidajale
natuke palju maksma. Näeme, et raske-
si igal pool ette tuleb. Muidegi ei tohi

aga nende raskuste es päd norgu lasta ja lootust kaotada. Ei! Kindeluse, et kindel asi ikkagi sooritud sihis, arneb, juh-tigu mid tegutsemisel!

Sarnase keskkooli paremused on täe-ga katsutavad. Et just sarnases koolis rõhke pannakse õpilaste loomulikele omadustele ja annetele päale, astub nüsugu-sesse eritiühilisse keskkooli isikuid, kus igatahes mitte tööd naljana ei võta ja kus sarnast loolemist sugugi ette ei tule, kui harilikus keskkoolis, kus üksikuid ai-mid nii nõimatu pääliskaudselt ja iga-valt läbi võetakse. Kuna õpilased ainult sarnaste ainetega tegemist teevad, mis tõesti nagu tiik neist endist on, an-duvad nad tõsise huviga tööle. Sarna-ses keskkoolis püsib kindel iseenesest, ei tule ette opositsioonitamist ega õpetajas-

linna vastast meeleolu. Sest kui inimene
töölub, oma tööst rahulest liial, siia
pole tal, ku aega nü väga teisi armusta-
da, aga igasugu väärnähtuste üle pead
murda.

Peadustele, õpeainetele andudakse
sarnases keskkoolis lõbuja, tehakse tööd
töö pärast. Kaob päaliskandus, pui-
takse ise tegutseda ja edasi jõuda. Vist
sarnasest keskkoolist kaob karmine õpe-
lastiing, kellest pedagoogika mõtlogu
kurdetakse. Andrika, aga laisk õpe-
ne. Tänu saajad kuu osajärel, mida
ta teha võiks.

Alldugi peame meelepidama, et
igasuguste uuenduste lähimimine ras-
kustega ühenduses on. Ei tohi meie ka
endi praegust keskkooli esdile kuigi
roosiliste värvides ette kujutada. Oleme
müükaugel mullast. Amerika Helen

Parkhursti asutatud Daltoni koolist. Sõjal koolis on isetegemise printsiip kõige täielimal määral teostamist leidnud. Õpilased ei tööta mitte õpetaja juhatusel, vaid piiravad iseseisvalt antud õpematerjaalist jagu saada. Õpilaste tarvitada on hulk raamatuid ja õpetajainõusid. Tunde ei ole. Samuti pole ka sünduslik määratud aegadel koolituumides rühmitama. Võib väga hästi ka kodus töötada. Õpetaja juurde võib alati küsima minna, kui mõni asi raskust tekitab. Et samane õpetatus ka mitte loolejate paradiisiks ei muudaks, selle eest hoolitsevad maguused üksamid, mis õieti on kujunenud väga mugavaks kõnelemiseks läbi-õetud aine üle. Ja mis oleks veel parem kui sarnane korraldus? Mueldivaim

21. sarnase süstemi juures seisab rist-
silles, et õpilasel on võimalik ena mõt-
lemisaparaadile puhkust anda neil aeg-
perget, mil ta puhkust tarvitab, ja inti-
siirsemalt töötada siis, kui jõudu küllalt
on. et peaks ideaalne inimene sarnas-
nema masinale, mida ta tööle võib pan-
na igal ajal? Siis ma küll ei tahaks
saada ideaalseks inimeseks.

Muidegi on ka sarnase süsteemi
lähivõimisel oma raskused. Õpilased,
kes enne vanas keskkoolis on õppi-
nud, ei oska sarnases ümbruses kui-
dagi töötada. Nad on ikka teatava
tunnikava ja rullakolina käelge seotud.
Nüüd asuvad nad pimedate seisukohtal,
kes äkki oma silmavalguse kätte on
saanud, kuid veel liiga arad on
heledasse, päikesepaistelisse ilma vas-

tama. Jah, ega meie niist küll ei oskaks
sarnases koolis kodu~~õpet~~õtta. Tuleb ju-
ha esiteks tösta aegharidust, hoolitse-
da rahvakooli eest, küllap meie siis
saame oma keskkooli õpilasi, kes
paremini näha ja arusaada oskavad,
kui meie seda tuleme. Besti algkooli saa-
tus ripub aga ära õpetajatest, on suurel
määral olenev õpetajate-saajate ette-
valmistusest.

Nõrk olla on oodatud, et oleksin
rohkem rääkinud geniaalsetest tea-
dusemeestest, nagu seda artikli päät-
kiri töötab. Niid aga olen järeldusi
tehes jõudnud rahvakariduse, rahvasko-
li peale. Kuid see ju ongi see õige tee,
mida mööda käies jõuame sihile - et
meil bestis tõuseks suurel mehed,
kes maailma kultuurvara suurenda-

da aitaks. On ju tõsiasi, et väikeses mää-
gestikus ei leidu taevani ulatavaid mäe-
tippe, ega madala kultuuriga rahva-
hulgas geniaalseid mõtlejaid ega tea-
dusemehi. Selle Friedebert Fuglase mõt-
tega lõpetan käesoleva artikli, mis pu-
äige pikaks on venind.

- abc -

Teaduste klassifikatsiooni- oomist.

Praeguse aja inimesel on kasutada määratu pärandus igasuguseid teadmisi. Nende teadmiste saarutamiseks on kulutanud sajad töötajad kogu oma järe parimail eluaastail. On töötet igal maal, nii aastoradu, kui ka tuhandeid aastaid tagasi. Sellisel ajal sarnanevad maad ja rahvused - kõik tegutsevad ühel eesmärgil. Mitmekülgseid ja erinevad on saadud faktid. Et neist õiget ülevaadet saada, on tarvis teadusi klassifitseerida. Siiritledes materjali, mis allub

klassifikatsioonile, selgub, et teaduslik alluvad kõik need alad, kuhu ulatatakse inimese tunnetamine. Siis oleks koogu meie teadusliku mõtteilma aluses meeleliselt tajutud elemendid. Selliga oleks eemaldetud käsitletavast alast teoloogia ja metafüüsika. Kuid klassifikatsiooni teadmiste mitmesuguselt aladel ei jäänud sellegipärast kergemaks tööks. Niipea, kui ligineme mõnele alale, tunneme kohe tarvidust spetsialiteedi järele. Ainult spetsialist võib määratlemine, teaduse suhted ümbritsevate aladega, samuti kohe teiste probleemide hulgas. Üksikul teadlasel on praegusel ajal raske eristada üksiku teadusharu tähendust ja määrata tema vahetorka ühenduses koogu inimliku teadmisega. Klassifikatsioon, mis

täiesti vastaks nõudeile, võiks väeja töötada selle õpetlasi, kellest igaüks kodus omal spetsiaalalal. Sarnane töö näitaks vaatlejale need lugematuid teid, millised mõnda pikemisi, kuid ääti lähenevime tõe leidmisele.

Kõikide teaduste aremniste pole sarnane, ning pole ka kõik teadused ühesugusele kaugele arenenud. Mõnedes teadustes on saavutatud faktide ratsionaalne klassifikatsioon. Suudetakse nii palju fakte ühendada, et selle abil on võimalik korra säada lihtke formul-saadus. Osa teadusi on jõudnud ideaalse vormini. Inimese mõistuse kaudu on saadud abstraktne mehhanism, mille abil justselt võime ära seletada nähtusi, täh. näidata, missugusele saadusele nad alluvad. Sarnaseid teadusi nimetatakse justsiks (exat. täpne), näit.: matemaatika, astro-

naomia, jne.

Nähtajad'iselt sellele nähtusele näeme iga-
päev, et näht. meteoroloogilised ennus-
tused enamasti osutuvad ebatoeliseks, kuu-
seks. Olenes see sellest, et meteoroloogia pole
jõudnud veel omendada justet iseloomu.
Ta pole jõudnud ideaalse vormini. Ta
võib loodusnähtusi kirjeldada, mitte aga
justselt seletada nähtusi, määrata nende
põhjusi jne. jne. Sarnaseid l. adus-
mimetilise sellepärast ka kirjeldavaid
(sinoptilised). Nende asetus klassifikat-
sioonis pole lõplikult fikseeritud, sest
nad omavad ajutise olemuse. Selles-
ral jaotisel on ka enam praktiline ku-
loogiline tähtsus. Ehk küll suurem jagu
teadusi omavad kindla koha, nad
tõepoolest kuuluvad mitmesse osakon-
da korraga. Sisemine sugulus ja ala-
line arenemine tõendavad fakti, et iga-

suguseil klassifikatsioonikatseil on ainult empiriline ja ajutine iseloom.

Päale selle jaotatakse teadused veel abstraktseiks ja konkreetseiks.

Konkreetsed teadused käsitlevad need ideaalseid asju, millest all meie tunnetamises eristub objektid. Abstraktsed teadused tegelevad mõistega, millede abil kirjeldame tunnetuse sisu. Nii siis konkreetsed teadused käsitlevad tunnetuse sisu, abstraktsed aga tunnetamis viise. Abstraktsed teadused ei tegele reaalse asjadega, nagu konkreetsed, vaid meie mõistuse ehitustega.

Abstraktsed teadused mahutavad kõik loogikasse ja matemaatikasse kaks moodust, millede kaudu tajume üksikud asjad, ja eraldame määramatete rühmad, on aeg ja ruum.

Abstraktsed teadused käsitlevad nii aja kui ruumi üldisi vahetõrki, suhteid. Need võivad olla kas omaduslikud, ehk arvulised. Esimesi vahetõrki käsitleb loogika, teisi matemaatika. Loogika vaatleb mõtlemise seadusi, matemaatiliste teaduste aines on aga ruumi suhted, arvud ja suurused. Geomeetria aines on ruumi suhted, aritmeetika ja algebra määravad vahetõrki arvu ja üldse suuruste vahel.

Konkreetsed teadused võib vaadelda kahes alaosakonnas: I) teadusharud, mis käsitlevad anorgaanilise materiaalse protsessi ja II) teadusharud, mis vaatlevad orgaanilisi avaldusi.

Teadused, mis käsitlevad anorgaanilisi, nimelatakse füüsikaliseks. Siin eraldatakse samuti veel justsed (elad) ja

Kirjeldavad [sinoptilised] teadused. Osa sinoptilisi füüsilisi teadusi on muutunud juba justseis, ehk on arenemistul süna- poole, näiteks kumia, mineraloogia, geo- loogia, j.t. Justsite füüsiliste teaduste ai- neri on materia osakesed ja nende koos- tused, milledest moodustuvad kehad. Füüsika osa, mis käsitleb aine osakeste liikumist ühenduses kehade vaatlamisega nim. molaarfüüsika. Materia osakeste vaatlamiselt lõhne üle molekulite vaat- lemisele. Molekulaarfüüsika käsitleb avaldusi, mis simboliseerivad teadusse molekulite liikumise põhimõtet. Moleku- laarliikumise põhjal vaatlame hääle avaldusi, kristallide moodustumist (kris- tallograafia) maa kuju, gaasiliste ja vedelaste kehade liikumist /hidromehaa- wika/, soojuse teooriat j.n.e. Edasi aato-

füüsika lihtsaimat aine osakest-aatomit. Oletatakse aatomite liikumine on põhjaks teoreetilisele keemiale. Samuti teatakse aatomi elementaarsele liikumisele spektraalanalüüsi teooria, mis võimaldab meile teadmisi päikese ja tähtede ehitusest. / Päikese ja tähtede füüsika / Viimane kuu täpsust teadusest käsitleb reitit, ultravioletse kiirguse liikumist. Sellega on seotud kiirgumisteooria. Selle all kirjeldatakse valguse levimist, soojust ja elektromagnetilisi avarusi. Nende avaldustega on vastavalt seotud füüsikalised põhiseadused valgusest, soojusest, elektrist ja magnetismist

Sinoptilisi, kirjeldavaid füüsilisi teadusi pole seni suudetud ideaalselt sümboliseerida lihtsais formuleis. Enamasti on need sarnased teadused, kus käsitletakse Coulombi ja suurte kehad ehitust

nii näitaks planeetide süsteemi ja planeetid.

Konkreetsed teadused.	Abstraktsed avaldused.
Üldised teadused.	Pole jaotatud ideaalidele vastavale liigitamise põhimõttele.
Üldised füüsilised teadused.	Üldised füüsilised teadused.
Elu- füüsika	Udukogude teooria, planeetide süsteemi evolutsioon. Geoloogia Füüsiline geograafia Meteoroloogia. Mineraloogia Keemia j.t.
Raio- mühite- ooria.	Soojus, valgus, elekter, magnetism ümardumise, külget, kiirgamise teooriad.
Molekulaar- füüsika.	Teoreetiline keemia. Spektraalanalüüs Päikese, tähtede füüsika.
Mehaanika- füüsika.	Plastilisus, elastsus, sidusus. Kristallograafia. Hüdromehaanika. Aeromehaanika.
	Mehaanika Planeetide teooria.

Konkreetsed teadused. Organiseeritud avaldused

ehk muutmised.	Korduvad faasid. Bioloogid. Bot.	Funktsioonid ja tegevus.	Hingelised.	Päiko- loogia.	Spetsi- aalne ime- ne.	Hulk	Sotsioloogia.	Moraal Politika Polit. ökonomia.
					Individ.	Psüholoogia kitsamas mõttes. Mõtte füsioloogia.		
					Üldine	Instinkti teooria, teadvuse arenemine.		
				Füsioloogia.				
				Embrioloogia. Suugude teooria. Pärivus.				
faasid	evolutsioon.	vormid ja ehitus.	Arengum. ja põlvnem.	Morfoloogia. Histoloogia. Anatoomia. j.t.				
				Sotsiaalsed maodus- tused.	Arheoloogia. Folkloor. Kommitee ajalugu. Usk, rügi, säisiduste j.n.e. ajalugu.			

Aeg	Kordumised	Spetsiaalselt inimese	Vaimsed võimed.	Keel ajalugu. Filoloogia. Filosoofia ja teaduste ajalugu. Kirjandus. Kunstid.
			Füüsiline ehitus.	Kraniooloogia. Antropoloogia.
			Elu tekkimine (Fülogenees, paleontoloogia.) liikide arenemine. Loomulik ja suguvahel.	
			Elavate olendite levimine geograafiliselt; Horoloogia. Kliima ja elutingimuste mõju elavatele olenditele (öoloogia) Looduse ajalugu (sõna vanas tähenduses)	

Tärgneks konkreetse teaduse osa, mis
vaatleb orgaanilisi avaldusi. Ühendatult
nimetatakse neid teadusi bioloogiliseks,
ehk küll bioloogiaga kitsamas mõttes
tähendatakse ühte alaosa. Bioloogiliste
teaduste jaotamine justseiks ja kirjelda-
vaks ei annaks praktilisi tagajärke.
Suuremjaagu bioloogilisi teadusi kuuluvad
kõik kirjeldavate hulka. Nii siis peame
jaotama teisteil põhimõtteid. 1/ Valgus-
tõrke ehk localisatsioon, vaadeldas-
se elavate olendite asetust [kloroöloogia].
Teises vaadeldakse organismi kasva-
mis-, arenevisprotsessi ja organismide
omaduste olenevust ümbriusest (ökoöloogia).
Vaadeldes muutumist, arenemist, võib
nimutada, et muutused võivad olla
korduvad ja kordumatud. Vaadeldes
lihtsate organismide evolutsiooni keem-

listeks, peame seda pidama korduvaks
nähtuseks, kui võtta kogu ilma arengu
sisukohalt ja oltada uue planeetide
süsteemi jäändmist samale arengu staadi-
umile, nagu seda praegu on päikesel
süsteem. Nüüsi on võimalik, et tõeli-
selt see evolutsiooni toimus juba lu-
gemata kordi. Areumise korduma-
tud protsessid kuuluvad ajalo vald-
konda, korduvad aga bioloogiasse
(kõikmas mõttes) Bioloogia hargneb
kõik- bioloogia ja zooloogia.

Ajalooliste teaduste sfääris saame
haru, mis räägib evolutsiooni, ehk vämi-
de põlvenemist (fülogenees, paleontoloogia).
Põlvedes enam spetsiaalselt inimese
uurimisele, saakuvad teadused mine-
se evolutsioonist ja põlvenemisest. Evolutsi-
ooni väib vaadelda mitmesugusis faasi-
des, ehk küll need absoluutselt võimalikud

eraldada. Võime väidaks küsida, kuidas arenes inimese füüsiline organisatsioon, ja saame vastuse pärluude mõotmisel, praeguse ja ulajaloolisel inimese luu-terude võrdlemisel jne. / Kranioleogia. Antropoleogia / Edasi võime küsida, kuidas arenesid inimese mõistustelised võimed. Saame vastuse ajaloost ja kultu ehitusest inimese hingetu evolutsioonist ehk filosoofia, kunstide, teaduste j.n.e. ajaloost. Lõpuks võime jälgida sotsiaalsete olukordade arengut ja vaadelda, kuidas algetist karjade instimendid areneraol kombineis, edasi säädusiks ja lõpuks avaldub klesehitar töö.

Vaadeldes inimese ühiskondi ja riike, otsime abi arkeoleogiast, folkloorist, antropoleogiast, kommets ajaloost, ülest, säädusandlusest j.n.e.

Tälgides lähemalt arengu korduvaid faase ehk bioloogiat, püüame kirjeldada mitmesuguste tüüpide varmi ja struktuuri, vastavad teadusharad - morfoloogia, histoloogia, anatoomia, jt.

Tähelepannes elavate olendite kasvamist ja siginemist, püüame kirjeldada sugupoole erinevust ja selle tähtsust ökoloogias. Pärivusteooria tutvustab, kuidas vanemalt anduvad omadused järeltulijale. Lähedalt seotud nendega on embrüoloogia. Kolmas ja viimane bioloogia haru käsitleb elus olendite funktsiooni ja tegevust. Võrdeldes neid füsioloogilise seisukohast, luues ühenduse anorgaaniliste avaldustega, saame määrata teadusoso - füsioloogia. Funktsioonide ja tegevuse vaimlist külge käsitleb psüxo-

laogia. Üldise psühholoogia aineks on üldine elu vaimliste jõudude arenemise vaatlamine; teaduse avaldused, loomade intellekt, instinkti teooria j.n.e.

Pöördudes inimese spetsiaalsele psühholoogiale, võib inimest vaadelda kas isoleeritud individuna, ehk hulga liikmena. Inimest osa käsitlev teadus on psühholoogia kitsamas mõttes, ehk teadus hingest. Ta õpetab individuaalse inimese hing elu mitmesuguseid vorme. Ja avaldusi, vahetunde mõtlemisviise ja päraju füüsilise ehituse vahel. Teine osa käsitleb hulcade psühholoogiat, sotsiaalseid avaldusi. Ta sarnaneb sarnastes osades nagu teadus moraalist, poliitikat, ökonoomiast j.n.e.

Sotsioloogiaga lõpetub bioloogiliste teaduste loetelu.

Kirjelt ja pääliskaudselt on väetadud
 siin teaduste määratud võlja, kus-
 juures paljude tähtsate asjaolude on
 jäänd võlja, teised asetel valet. Kuid töö
 ei ole tagajärjete ka sis, kui ta muud
 ei näita, kui ainult seadusi, kui erinevad
 ja mitmekülgsed on need faktid, mida
 peab klassifitseerima praeguse aja
 teadus.

Prof Pearsoni järel

500.

Elan jo ammu majakeses
 seosõnal, mille ehtasin seosõle-
 vaist mättaid ja vanust tur-
 kasara laudest. Sulin ammu
 narakerades, süa clanna. Oli veel
 lumi kõrkjal ja oli veel külm,
 kui ehitamist alustasin. Nüüd
 on mu majake valmis, - ning
 nüüd on kevade.

Ehtasin majakese tamme alla,

kõrgendikul, vaenalt siis silda
saost. Sääi dan ma - koos rai-
kiva saoga. Tähest käin ülas
mõel ümbust silmitsamas ja lü-
ritaraid lõoksi raatlumas.

Kaua ei raatei ma ära olla, jät-
le pööran alla majakesesse.

Majakise otsas pingil is-
tus ning loen rai kuulan ning
mõtiskelen. Istun ja kuulan...

Kuulan soopedajate sala-
kohinat, kuulan oma lummikuu
puuraimist. Kes on mu lumm-
mik, puuraidus? Näike puna-

sihtiga metsas eäal ülal
kaseotsas, see on mu isemmik.
Igal hommikul taob ta sa-
mas kaseotsas, monotoon-
selt, kuid hooliga ja huri-
ga.

Sageli satun kõnelusse
koos loodusega. Kuulen soo-
peidajaid sõistavat mui-
nasluquid. doid peda-
jaid oma kaskivale sabrik-
päiga ü salli ma. Põrnan
vanale keelsele sõnõval:-

- Sa oled ränim ja mõist-
likum neist kelmivaist pedajaist,
julistat midagi sinisest! Jutus-
ta loost, saost ja kaugeist si-
rijärjest, sääl salaolustikus
saos!

Kuusk noogutab raiid hää-
tahtlikult pääga, kuid ei os-
ta omeltigi midagi. Pedajaol-
uga liigutavad pilkavalt päid
püünnile karsapik. räljale.
ja ironiseerivad mind.

Naine on soo. Soolaukail
heidab sulav jää rohekaid
helke ja naeratab kuuvalt
- häätahtlikult. Jumalaga jät-
tu. Siinsamas on sookaerad
rijuis ririkondis, ja riuwad
kibedust tursuvast maast.
Kook, kõige keskse, liigu-
tab kuuvalt oma pruuni
luisedel kõrvu. Palukavar-
red, vast rabarend lumest
imeitavad lummunult sä-
ravad päikest.

Jaoo rõsa, tühi ja juke saosirval,
sisab ülestõstetud kätel, nagu hiiudes:
- Aro tule sohku!'

Ma ei karda seda muinasriiki
koogu oma õudsete juttudega, - ma löhen!
Löhen kuivade tammelõhede tuule hur-
lil laulvate õrna, laoriga kaetud viisi
saatel.

Läin igapäev saos. Hippian saos-
samblast patjul ja piiman üsrikuid
kohvat-nukraid kuremarju. Polegi neid
kuigi palju sügisel ärasöödud, kuid
eradil päiksel kerkivad punased var-
jud, ning mättadaind kui punetaksid
kuremarjust.

Tuleb soo kuirem osa - kanarpiel.
Siin reset traamerikast territooriumi

kaetud turbasaradega, on palju
valgem kui kusaqil soos.

Edasi! Uuesti suud ägatses Siini-
järv ja ragistab rõhuvat jääd.
Tume järv piinab hambaid rigis-
tades valedle, et saad jalle tea-
tavaks perioodis tumedapõh-
jalises sootiranniks.

Pööran tagasi! Hakkab hiim.
Pedajad ning mädanuvad sarad,
kõik näivad saladlikkuna - kui ära-
andjatena.

Pögenes üle mätaste, üle morte
pedajate sabrikpäide ja naera-
tavate kuremarjade - majakesesse
- sahiseva tamme alla - sinna!

Torman uuesti ja liigub jõuet riivi
uuele, ning riskun hingeldades
samblavoodile

E.H.